

Sven Lantz på strövtåg:

Den bittra verkligheten bakom minnesskylten vid torpstället

När häradsrätten sammanträdde i Hogstad den 8 juni 1860, var förre bonden Johan Peter Persson från Sverkilstorp, Åsbo, genom kronolänsmannens försorg tillstådes för rannsakan och dom. Inför häradsrätten fick han redogöra fin sina personliga förhållanden.

Han var född den 7 februari 1831 i Bagarekulla i Västra Harg som son till bonden Peter Månsson och hans hustru Sara Bengtsdotter. Fadern var död sedan sju år tillbaka och hans mor hade gift om sig med nämndemannen Jonas Olovsson i Holmhult i grannskapet. Själv hade han vid 20 års ålder lämnat föräldrahemmet och i två och ett halvt år tjänat som dräng i socknen. Efter äktenskap med sin nuvarande hustru Klara Andersdotter från Kisa hade de först varit bosatta på en gård i Säby socken men 1856 inköpt gården 1/4 mantal Sverkerstorp, som han emellertid efter fyra år sålt. Nu var han med hustrun och fyra barn bosatt i Ekeberg, Mjölby.

Han uppehöll sig dels med de 3 500 riksdaler, som han fått i behåll vid gårdens försäljning, dels med arbete än här och än där.

Omyndigförklarad

Den 14 sista maj månad hade nämndemannen C G Nilsson i Önebo till Johan Peter överlämnat häradsrättens protokoll med beslut att försätta honom i omyndighetstillstånd.

Anledningen härtill anges bl a i en skrivelse från pastor i Åsbo, C G Borre:

— Bonden J P Persson, Sverkerstorp, som under sitt vistande här i församlingen gjort sig allmänt känd för fylleri, misshushållning och under rusigt tillstånd av högst våldsamt sinnelag, är i avseende härtill så talande omständigheter att han bör sättas under förmyndare, vartill fordras en kraftfull man.

Det blev A Petersson i Kungshult, Västra Harg, som förordnades härtill.

Ett livsöde!

Om den bittra verkligheten bakom en minnesskylt vid resterna av torpet Bergslund, som Sommen-Bygdens Skidklubb satt upp, berättar i dag Sven Lantz. En vacker sommar dag fann han skylten bland blommande syrenbuskar och körsbärsträd. Men det är långt ifrån någon idyll minnena gömmer. Berättelsen om Johan Peter Perssons livsöde intill dess han emigrerade till Amerika 1867 rymmer en helt annan realitet!

Blodvite

Efter att ha fått del av detta häradsrättens beslut hade Johan Peter en dag besökt sin mor och styvfader Jonas Olovsson i deras hem.

Hur detta besök avlöpte berättar bl a inför rätten i Hogstad nämndemannen C G Nilsson:

— Att Johan Peter den 14 sista maj månad, sedan vittnet givit honom del av rättens protokoll med beslut i fråga om hans försättande i omyndighetstillstånd blivit till den grad förargad över släktingarnas därutinnan vidtagna åtgärder, att han på mångfaldigt sätt okvädat sina föräldrar, hos vilka han då anträffades, samt därjämte med handen givit Olovsson flera slag i ansiktet, så att blodvite uppkommit, två gånger knäppt honom på näsan, flera gånger skuffat Sara Bengtsdotter, med en mössa tilldelat henne slag i ansiktet samt för övrigt åt henne riktat flera slag, vilka ej träffat, emedan vittnet Anders Persson gått emellan.

Vatten och bröd

Efter tre veckors uppehåll, under vilken tid Johan Peter hölls i fängsligt förvar i länshäktet i Linköping, återupptogs målet den 29 juni. Efter påföljande ansågs rätt-

vist döma Johan Peter att i en bot straffas med 28 dagars fängelse vid vatten och bröd samt å första rättegångsdagen av nästa hösting göra målsägarna offentlig avbön. Domen skall underställas Kungl Majts och Göta hovrätts prövning, vilket Johan Peter i länshäktet skulle avbida.

Johan Peter hade en gång tidigare av Vifolka häradsrätt ådömts böter för slagsmål.

Det var ju inte underligt att nämndemannen Jonas Olovsson till rätten i Hogstad uttryckte sina farhågor, att Johan Peter efter frigivningen i slutet av juli månad skulle sätta sina hotelser av "vårt livs förlust eller andra odeläggande företag" i verket.

Johan Peter tog som väl var sitt förnuft till fånga, och föredrog att låta sin mor och styvfader vara i fred i fortsättningen.

Torpare

Efter sin frigivning beslöt han att draga sina färde och uppsökte en av de närmaste dagarna bolagskontoret i Boxholm för att efterhöra om något av bolagets torpställen var arrendeledigt. Man undersökte saken och kunde erbjuda honom torpet Bergslund under Stekanäs gård vid sjön Sommen.

Johan Peter var inte sen att antaga erbjudandet och eftersom han hade pengar på fickan, han hade ju sålt gården Sverkilstorp, kunde han skriva under ett kontrakt om förpantning av Bergslund på tio år. Förpantningen innebar att Johan Peter lämnade en kontant summa vid tillträdet, vilken han efter den överenskomna tiden skulle återfå jämte ränta.

Utefter den västra stranden av sjön Sommen drog sedan gammalt den Östra Holavedsvägen fram. Den östra stranden är mera bergig och skogig. Från Stekanäs, på den sidan som då hörde till Boxholms bolag, gick en gångstig genom skogen till de tre torpställen som låg i en rad norrut, Hagalund, Bergslund och Fallorna.

Tranås Tidning

Onsdagen den 26 februari 1975

2
19
12
19
20
27
97

Dagsverkare

Bergslund låg mitt inne i skogen, rätt nära sjön, och Johan Peter kunde få arbete i skogen åt bruket, om han så önskade. Om han anslog t ex tre månader om året till själva torpets skötsel, kunde han de återstående nio göra dagsverken i skogen. Man räknade med 235 mansdagsverken under den tiden, och för detta kunde Johan Peter räkna med en kontant ersättning av 50 öre per dag.

Bristfälligt

Den torpstuga som Johan Peter med hustrun Klara och fyra barn flyttade in i på hösten var åtta meter lång, sex meter bred och tre meter hög. Taket var belagt med tegel, men en stor del var ännu otäckt, 354 tegelpannor fattades och de kom att fattas under hela den tid Johan Peter med familj bodde i Bergslund. Huset bestod av stuga, kök och förstuga samt tvenne vindsrum.

På södra sidan var väggen bucklig vid stugfönstret och upprutten på ett ställe där en stor sten låg mot stugväggen. Fönsterbågar och golv var för övrigt bristfälliga och rappningen inne i huset i stuga och kök var i behov av påbättring. Ladugården mötte 9,5 x 3,5 m med fähus, loge och lador.

Allt detta enligt ett synprotokoll i bolagets arkiv i Boxholm.

Granssämja

Närmaste grannar till Bergslund var torparna i Hagalund och Fällorna. I Fällorna bodde familjen Peter Almgren med hustrun Eva Charlotta, och deras barn. Almgren var ett 30-tal år äldre än Johan Peter men troligen var vänskapen dem emellan god. Almgren hade också haft en del med rättvisan att göra. Han var en gång dömd av Skeninge häradsrätt för första resan snatteri och en annan gång anklagad för delaktighet i tjuvnad. Vid sidan om arbetade han som skomakare.

Både Bergslund och Fällorna ligger nära intill Vargfällesbergen, som stupar brant ner i sjön Sommen. Båda namnen påminner om vargjakter och den sista vargen fångades i de här trakterna så sent som år 1854. Från berget kunde

Johan Peter se ut över nejden på andra sidan sjön. Där låg Räckebro ägor, Grytbäcken och Sandliden och ännu längre bort Hesters gästgivargård. Sjöstugan låg längst inne i viken i norr ett stycke bortom Fällorna. I Bergslund föddes Johan Peters och Claras femte barn, Hulda. De övriga hette Anders, Sabina, Johan och Hilma.

Nödår

Så går åren med arbete, slit och släp på det magra stället, och så kommer de svåra nödåren 1867—69, det våta året 1867 och det torra 1868.

Visserligen hade Johan Peter sina 50 öre om dagen för skogsarbete, men med åkerbruket var det sämre ställt. Februari månad 67 var blid, men i mars kom kylan på nytt med ner till 17 grader den 25. Först den 20 april kom våren på allvar, men maj månad var kylig och den 25 maj rådde full snöstorm. När juni månad gick in, syntes endast knoppar på lövträden, gräsmattorna var mer bruna och grå än gröna. I början av juli kom regn och rusk igen, inte skurvis utan ihållande regn i timtal.

Emigrant

Nu anade Johan Peter att nöden stod för dörren. Han var olycksdrabbad, den av Gud och människor övergivne. Endast en utväg återstod — han måste fly ännu en gång, och nu ända till det förlövade landet i fjärran, Nordamerikas förenta stater. År 1867 emigrerade 5 893 svenskar, 1868 21 472 och 1869 32 050, enligt Arvid Jonas uppgifter i boken På upptäcktsresa i gamla timmerväggat.

En av emigranterna var Johan Peter från Bergslund.

Följande år, 1868, kom den övriga familjen efter och 1870 följde familjen Almgren i Fällorna deras exempel.

Ett nytt liv började i ett nytt land och vi hoppas att det gick dem alla väl.

Epilog

Det var en vacker försommardag, som jag först trampade stigen mellan de tre torpställena, av vilka nu endast Hagalund finns kvar. Vid resterna efter husen i Bergslund blommande syrenbuskarna och körsbärsträden. Vällagda stengårdsgårdar utmärkte ett litet område med slät mark, där buskar, gräs och vårblommor spirade ur en till synes mager jordmån.

På en liten kopparplatta på ett stativ lästes följande inskrift:

— Vandringsman, här ser du rester av torpet Bergslund, vars sista innehavare var Karl Johan Tiberg och hans maka Hedda Johansdotter. Torpet revs år 1885. Sommen-Bygdens Skidklubb.

Här hade han alltså levat en gång, arbetat, hoppats, velat något bättre än det liv som han hade bakom sig — Johan Peter Persson.

Sven Lantz

Fritidsstugan i Aggas, Sommen, på totalt 170 kvm står nu klar för invigning under helgen. Här ses stugfogden Bengt Tengbom (t v) och ordföranden i Sommen-Bygdens SK, Bernth Bevenby, framför byggnaden. — Bild: Calle Jismark.

Aggas fritidsstuga kostar 205 000 stugfogde Bengt ligger bakom verket

En tjugis friluftsanläggning...

Det handlar om Aggas i Sommen, som i kväll efter en omfattande om- och tillbyggnad återinviges vid en festlighet i storstugan, till vilken representanter för Tranås kommun jämte medlemmar är inbjudna.

Hur klarar man av en sådan satsning? SBSK har 120 medlemmar.

— 45 000 kr bidrar kommunen med och 60 000 kr har vi fått från Naturvårdsverket, resten är egna medel och lån, berättar stugfogden Bengt Tengbom, som i mångt och mycket ligger bakom det hela. Det är nämligen Bengt som slagit in de flesta spikarna i "kåken".

— Jag sålde min firma i höstas och har haft det här jobbet över vintern, har jobbat ca 1 500 timmar. Thudéns byggnadsfirma i Boxholm var dock här i sex veckor med två man.

— Men vi får inte glömma bort att Bengt sedan jobbat åtskilligt på fritiden för att få det hela klart, inflikar ordförande Bernth Bevenby.

□ Dyrare än beräknat

Det har blivit en förnämlig huvudbyggnad på detta så vackra friluftsområde i skogsbyn och där körsbärsträden nu har slagit ut i full blom.

□ 450 000 kronor

Aggas friluftsanläggning består i dag av följande:

- Bastu för damer och herrar uppfört 1958—59
- Gymnastiksal 1959—60
- Elljusspår 1971. (Det första i södra Sverige med kvicksilverbelysning).
- Material- och vallningsbod 1972.

Vad kostar då denna anläggning, som nu är tipptopp?
— Det rör sig om ca 450 000 kronor, säger Bengt Tengbom.

□ Jubileumspresent

1940 bildades SBSK. Man kan alltså fira 35-årsjubileum i år och det är självfallet ingen dålig jubileumspresent, som man ger sina

— Det har varit många sammanträden och åtskilliga skrivelser till myndigheter, innan det blev byggstart i september —74, påpekar ordföranden. Och priserna på material steg under tiden oroväckande och det hela blev dyrare än vad vi från början beräknat.

□ Frivilligt arbete

Frivilligt arbete har under årens lopp lagts ner i massor och dessa har man inte bokfört och de är alltså inte med i de siffror som man nämner i detta sammanhang.

Under den sista etappen klarades markberedningen av på frivillighetens väg.

Sommen-Bygdens SK tog 1958 det idylliska torpstället Aggas i besittning. Då rörde det sig om 60 kvm i den lilla stugan. 1962 byggde man till 12 kvm och så det senaste tillskottet — 97 kvm. Totalt har man nu 170 kvm. Denna ombyggnad har kostat 205 000 kronor.

medlemmar och alla friluftsintresserade i Sommen med omnejd som drar nytta av denna anläggning.

□ En vägg finns kvar

Den gamla torpstugan i Aggas (Grindstugan) med 160 cm i takhöjd är alltså ett minne blott... (Den var knuttimrad och ursprungligen 40 kvm).

Nej, inte helt. En vägg i storstugan består av breda bräder från svunna år i Aggas.

På tal om storstugan, som är på 126 kvm, finns ett 70-tal "fasta" platser. Nya möbler, väl valda i den bruntoniga färgsättningen, Morapanel i taket och heltäck-

ningsmatta som underlag. Den öppna spisen ska vi heller inte glömma.

Dessutom finns ett fullt modernt kök, hall samt toaletter. Det hela är byggt handikappvänligt (bl a extra breda dörrar).

Dyraste till sist

Byggnadskommittén har bestått av Bengt Tengbom (sammankallande), Bernth Bevenby, Kjell Tengbom, Sonje Bevenby, Barbro Sehlstedt och Per Göransson.

Under den här utbyggnaden i olika etapper har vi helt naturligt i första hand satsat på den idrottsliga delen. Det är därför som vi sparat detta projekt (det dyraste) till sist, säger Tengbom, stugfogde sedan 1958 och arbetsledare m m.

FOTNOT: Sommen-Bygdens SK består av följande sektioner: OL-sektion, skidsektion, damsektion och motionssektion (den sistnämnda ny för året).

K-E Karlsson

TT 23/5-75

Här bodde kommunalrådets farfar förr *Aggas-stugan* invigd

27
24/5-75

Kommunalråden Eric O Gustavsson och Henry Josefsson överlämnar här kommunens gåva till ordföranden i Sommen-Bygdens skidklubb, Bernth Bevenby.

På fredagskvällen var det dags för Sommen-Bygdens skidklubb att högtidligen inviga sin nya fritidsstuga i Aggas. Ordförande Bernth Bevenby hälsade välkommen och höll därefter en resumé över föreningens verksamhet, samt en kort genomgång av ombyggnationen av Aggas-stugan.

Ombyggnaden började i september 1974 och var nu färdig till en kostnad av ca 205 000 kr.

Ordföranden tackade hantverkare och övriga som hjälpt till för att få stugan klar, och riktade ett särskilt tack och blommor till Bengt Tengbom, för ett väl utfört arbete.

Kommunens representanter, de båda kommunalråden Eric O Gustavsson och Henry Josefsson var närvarande vid invigningen.

Eric O Gustavsson höll ett anförande där han bl a gratulerade föreningen till de fina anläggningarna samt för det ungdomsarbete som föreningen bedriver.

Han kunde med glädje meddela att kommunen försöker vara så positiv som möjligt mot ideellt arbetande föreningar. En gåva jämte blommor överlämnades från kommunen genom dess representanter.

Personligt tack

Mer personligen tackade Eric O Gustavsson för sig och sin familjs räkning, för Aggas-stugans ombyggnad. Hans farföräldrar har en gång bott på torpet, och nu gratulerade Eric O och lovade att ordna ett fotografi från gamla tider med dess bebyggelse.

Damsektionens ordförande Ing-

er Tengbom överlämnade från damsektionen en penninggåva på 12 000 kr, samt material för 1 000 kr.

Kjell Tengbom tackade föreningens ordförande Bernth Bevenby för det arbete han nedlagt som ordförande i SBSK vid bygget. Ett 75-tal personer hade kommit till invigningen. Som avslutning visades V.M-filmen från skidloppen 1974.

När konung Oskar II invigde

stambanan låg det tre

flaggprydda ångbåtar i viken!

Sommardagen var solig och varm och vi beslöt oss för en promenad utåt bygden min fru och jag. Vi lämnade Sommens samhälle och gick någon kilometer västerut på vägen mot Trehörna och kom till den lilla sjön Mörtgölen. Där visade

skyltarna att Östergötlands län och Göstrings häradsallmanning började. Vi lämnade vägen där och beslöt att följa läns- och häradsgränsen ett stycke åt höger. Gränsen är märkt med ringar på träden och en och annan fyrkantig trästolpe.

Det visade sig snart att det inte var någon promenadväg vi kommit in på. Branta stigningar och stenharg omväxlade med ris och grenar efter avverkningar och snårskog. Det gick framåt steg för steg i en terräng, som hör till de mest otillgängliga som tänkas kan.

Upptäcktsfärd

Men vilka höjder kom vi inte upp på och vilken utsikt! Neråt höger blänkta Mörtgölen mörka vattenspegel, rakt fram de milsvida skogarna bortåt Blåvik och Malexander och så hela Sommenfjärden långt bortom Stallberga, och snett neråt vänster Aggas fritidsgård i fågelperspektiv.

Tröttheten var bortblåst, och med förnyade krafter fortsatte vi vandringen hemåt igen.

Ty vi hade varit med om något av en upptäcktsfärd. När vi lämnat vägen vid Mörtgölen och gått ett 20-tal meter, fann vi den första gränstenen med sitt röse, och på de följande 200 m ytterligare tre rösen. Ett par hundra meter ännu längre bort fanns på en kulle vid en mosskant ett större röse. Efter att ha följt häradsgränsen ett stycke, hade vi vikit av åt höger och i närheten av utsiktspunkten sett ett litet röse på gränsen mellan Räckebrons ägor och Grytbäcken vid Aggas. Den fortsatta gränsen mellan de två gårdarna pekade ner längs Räckebrogatan till sjön Sommen.

Trots att jag är infödd sommenbo, hade jag aldrig förr varit i de här trakterna, och ej heller sett dessa rösen, som det visat sig finnas rätt gott om i skogen. Länets lantmäterikontor i Jönköping kunde kanske berätta mer om dem.

Räckebro sten

— År 1798 den 20 augusti av kommissionslantmätare Anders Östling gjorde avmätning och beskrivning över Norra Vedbo härads allmanning med de därå belägna hemman och lägenheter i Säby socken, Jönköpings län: "Räckebro sten är en stor jordfast sten med trenne kullriga hörn nederåt, visar med sin övre kant till Lindön och med en sluttande dald till nr 117. Därvid uppsattes en sidosten, väl fastskolad, 76 alnar söder om Allebäcken.

Härifrån sträcker sig denna råskillnad ut i sjön Sommen till Lindön, som ger skillnad emot Stallberga och Stekanäs ägor i Östergötland. Hjärtstenen är 1 1/2 aln hög, flat på tvenne sidor, spetsar uppåt, uppsatta uti rösa vid landsvägen." I skogen är dessa rösen väl bevarade, medan de för övrigt tycks vara helt borta.

Såg och mjölkvarn

Om Räckhemmet, 1/4 mantal,

såges: "Hustomten är höglant belägen på en åsbacke. Kål- och humlegård av god mulljord. Norra gårdet består av sandmylla, landsvägs- och sjöängslyckorna med mellangärdet av lika jordmån. En åker till Borgen, kallad backstuga. Skogen består av mycket berg och stenbunden mark, beväxt med tall och något gran till timmer, samt några trakter av lövskog. Såg och mjölkvarn belägna uti norra kvarnkärret till husbehovs nyttjande för detta hemman."

Någon betydande jordbruksfastighet tycks Räckebromen aldrig varit.

"Socknarna Säby, Linderås, Adeltöv ligger på Hölaveden. Det är tydligt, att de som häradsjordar upptagna gårdarna nyligen voro utbrutna ur häradsallmanningen. Vid jämförelse mellan 1542 års jordebok och nuvarande, ska vi finna att sedan 1500-talets mitt ytterligare ett stort antal hemman blivit upptagna på skogen. Jag nämner Räckebromen, Grytbäcken m fl. Vi finner, att den enda naturliga produkt, som utgick i N Vedbo utgjordes av smör. Boskapskötsel var vid denna tid skogs-trakternas huvudsakliga näring."

Så skriver på sin tid landsfiskalen Sigurd Pira.

Lagman ägare

Räckebo gård är omnämnd redan på 1300-talet. Då lydde den under Tranås säteri, och ägare var lagmannen Knut Jonsson och dennes son Magnus Knutson. I mitten av 1700-talet hette ägaren Anders Persson, sedan Johan Andersson, och 1809 Peter Andersson. Brukare på 1870-talet var C J Lundberg, och sedan Eriksson, Jonsson och Gust. Pettersson.

År 1898 bildades snickerifabriks AB Ydria, som byggde sin dörrfabrik på Räckebron's mark. Då ägdes gården av direktör Axel Lander, och han sålde gården till bolaget. När Lådfabriken övertog driften 1915, inreddes den gamla huvudbyggnaden till kontorslokaler. Numer är huvudbyggnaden bostadshus, åkrarna är i egentagda, endast skogen är kvar.

Samhället växer

I juni månad 1872 stakades järnvägen genom Säby socken i norra Småland. Tidningarna från november månad samma år omtalar att arbetena på banan pågick i mjölbytrakten och söder därom på tvenne arbetsstationer. För banans terrassering hade under tredje kvartalet 1700 kubik jord utschaktats, 80 kubik berg bortsprängt och 4 500 kubik grus för banans baklastning transporterats. Arbetsstyrkan utgjorde i medeltal 1 700 man.

I april 1873 hade sten till sta-

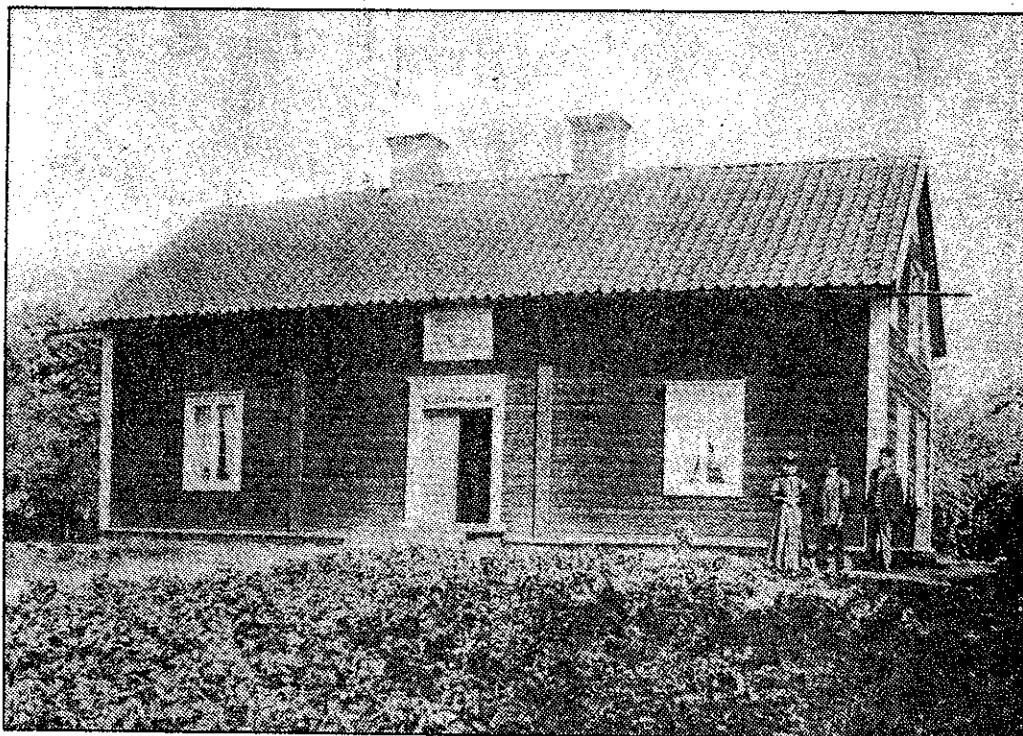
tionshuset i Boxholm tagits ut. Dessutom var en utfartsväg från stationen anlagd. Att få den bästa och rätta lösningen på banans placering genom bygden var ingalunda någon lätt uppgift.

Kapten Ernst Liljedahl berättar i exempelvis den sista, starkt koncentrerade delen av släktboken Anor och minnen om sin morfar, Samuel Wallman på Sommenäs, hur han på allt sätt sökte förmå myndigheterna att dra banan förbi den egna egendomen. Han fick stöd av bl a en liten skrift, som trycktes i Stockholm 1861: Bör Östgöta-Stambanan anläggas väster eller öster om sjön Sommen?

Sunt förnuft!

Där granskar författaren, O Arehn, järnvägsstyrelsens förslag till banans sträckning. Han kommer till slut fram till den åsikten att stambanan bör gå från Linköping rakt söder ut förbi sjön Rängen genom Ulrika och vidare öster om sjön Sommen till Eksjö och ner till södra stambanan vid Alvesta nära sjön Salen.

På en karta, som medföljer boken, har han låtit utmärka både kommitténs förslag över Mjölby och Nässjö och sin egen planering. "Och", säger författaren till sist,

Räckebron omkring 1905 med rättare Johannes Jonsson med fru och lantarbetaren Lundin.

"så hysa vi ock den säkra förhoppningen, att allmänna mening och det sunda förnuftet i denna fråga ska bli ense samt behålla segern".

Skojeri?

Av samma mening var dock inte ägaren till Forsnäs gård vid Ö Lägern, kammarjunkare L F

Räaf. Han var ingen vän av nymodigheter, och när nu järnvägen drog fram allt närmare Ydre, ville

Sven Lantz

han helst lämna bygden under farhågan "att mitt igenom häradet erhålla en järnvägsbana med allt

det skojeri och den demoralisation som åtföljer en sådan."

Ännu ett försök gjordes i början av 1870-talet att ändra på banan till att gå från Tranås västerut genom Hullaryd. Frågan behandlades vid ett sammanträde, som landshövdingen i Jönköpings län Karl Ekström sammankallat i Hullaryd i april 1872.

Sammanträdet var talrikt besökt och öppnades av landshövdingen, som vid sin sida hade kammarherre Bogeman. Orsintressena skulle i möjligaste mån tillgodoses, men banans förläggning över Eksjö hade K. M:t genom resolution sagt bestämt nej till. Vad Hullaryd angick var det ännu tveksamt, men med stambanans förläggning vid sjön Sommens norra ände var det klart, däri fick ingen ändring på några villkor göras.

Kantorn i Säby, J A Johansson, var bl a mycket intresserad av järnvägsfrågan. En kartskiss som han gjort, visar både den slutliga sträckningen och den föreslagna avvikelsen över Hullaryd. Den finns förvarad på landsarkivet i Vadstena. På den har kantorn gjort följande kommentar: "Den karta visar tvisten om banans gång genom Norra Vedbo. Ett parti ville ha den åt Hullaryd, en del ville ha den där den nu är byggd. Tvisten härom utkämpades vid ett möte i Hullaryd 1872."

Många stugor

Vid ett senare sammanträde

behandlades frågan om stationernas förläggning och namn. Den första i norr vid sjön Sommen skulle föreslås få benämnas Räckebron, som stället heter. Någon jord utan ersättning avstods inte där. Den andra stationen vid Lövestad skulle föreslås heta Säby, fastän jordägaren önskade namnet

Lövstad. Någon jord utan ersättning kunde ej heller där avstås. Den tredje stationen vid Vättinge föreslogs behålla stället namn.

Arbetet med banan fortgick nu planenligt. 1 augusti månad 1873 var grunderna till stationshus och godsmagasin i Boxholm lagda och sten uttagen till byggnaderna. Fem banvaktsstugor stod färdiga och 13 var under byggnad.

— Det ryktet har gått, att arbetet skall komma att påskyndas, så att hela linjen skall vara färdig nästkommande år samt då invigas och öppnas. Nu var det också fastställt att en station skulle förläggas till Råckebron och benämnas Säby. Stationen vid Lövstad skulle heta Tranås, och stationen vid Vättinge fick namnet Gripenberg. Namnet Säby ändrades dock snart, och stationen vid Råckebron fick namnet Sommen efter sjön. Arbetsstyrkan har varit upp i 2 154 män, och loket Bore har varit stationerat på linjen.

Den 2 november 1874 spikades det sista skenparet fast på Östra stambanan söder om Tranås "15 fot öster om landsvägsporten vid Säby-sjön".

Östra stambanan låg på plats. I Nässjö kunde den resande fortsätta den redan färdiga Södra stambanan mot Malmö eller Falköping.

Tåg och båtar

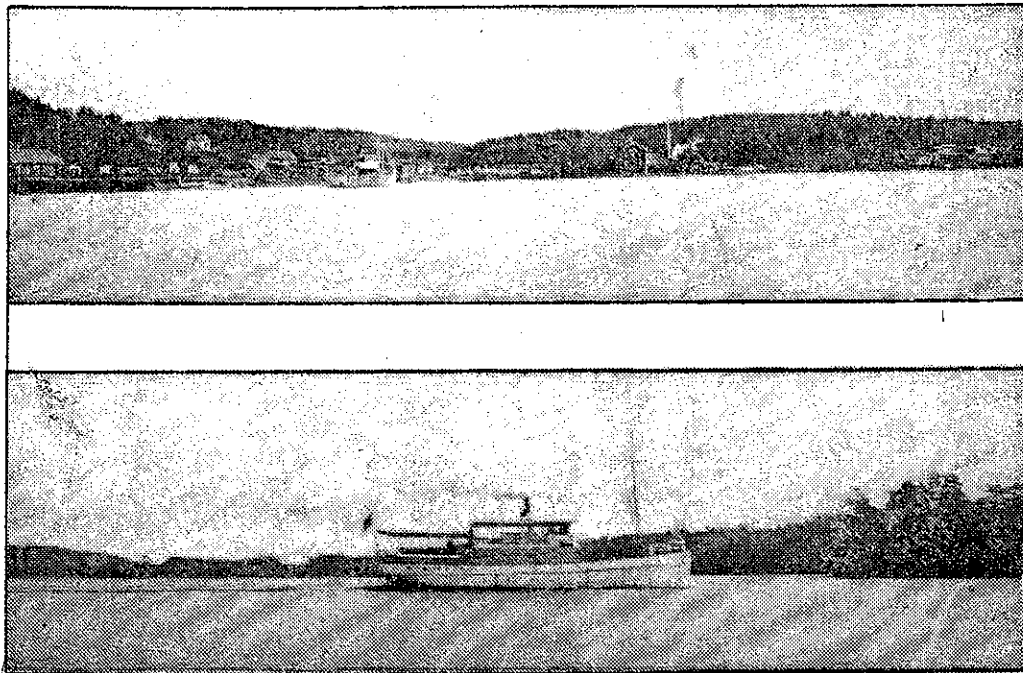
Den 18 november samma år skedde den högtidliga invigningen med extratåg från Norrköping. I Boxholm steg konung Oskar II

med uppvaktning på. "Närmaste station är Sommen, vackert belägen vid en vik av den liknämnda sjöng, å vars yta nu gungade trenne små med flaggor och vimplar rikt sirade ångbåtar."

Båtarna var förutom Carl Johan, färdigbyggd samma år, Boxholm nr 1 och nr 2. Boxholm nr 1 byggdes snart om och förnyades med maskin, och gick sedan i många år som Boxholm I. Boxholm nr 2 skrotades 1904 och ersattes med Boxholm II. Vid stationen hade många åskådare samlats, och under hurrarop ångade tåget mot Nässjö, där stora festligheter ägde rum.

Industrin växer

Sedan järnvägen byggts, blev det fart på träindustrin vid stationen. I mars 1899 sålde direktör Axel Lander Råckebron till det nybildade Snickeri AB Ydria. I köpet ingick ett sågverk och bolaget byggde sin dörrfabrik vid sjön nära stationen. Då hade redan avstyckning och försäljning av byggnadstomter pågått rätt länge. Sågverks- och fabriksarbetare, hantverkare, tjänstemän och afärsmän flyttade in och hus vid hus uppfördes. A Hansson innehade tomt nr 1, L V Andersson nr 2, handl C G Sjögren nr 3 o s v.

Ett tidigt och sällsynt kort från Sommens hamn. Övre bilden med Carl Johan och Ydria-fabriken i centrum. Stationen och hamnen till vänster. Kortet är från Harry Swärm till hans syster Karin i Amerika.

Skogsförvaltare P J Holmberg hade byggt Sommensberg och skogvaktare Carl Lander Odensberg, Fritz, Kling, Karlsson, bröderna Henning och Gustav Gull var några av de första som timrade sig bostäder, och sedan hela raden av dem som vi minns från seklets början.

Under de första 50 åren av samhällets tillvaro uppfördes ett 90-tal boningshus och invånarantalet var omkring 900.

Gårdsnamn som Bergfall, Stengård, Högaskog, Höjden, Bergåkra, Karlsberg m fl vittnar om att tomterna var av rätt stenig beskaffenhet.

Samma invånarantal

Trots detta bestod man sig från början med riktiga gatunamn. Så hette t ex nuvarande Mejerigatan då Norra Tvärgatan, Ydriagatan, som började med en trappa vid landsvägen, var södra Tvärgatan, Höjdgatan var Långgatan och Kapellgatan Berggatan. Nuvarande Trappgatan har sitt namn efter den långa trätrappa, som gick ner för slänten vid gamla järnvägsstationen.

Nu är de flesta trapporna borta, samhället har ca 350 lägenheter, och invånarantalet är ungefär detsamma som för 50 år sedan.

Den gamla järnvägsstationen i Sommen. Onekligen en pampig byggnad.

Boxholmslärare avgick efter 44 år Fick Letterstedtska stipendiet

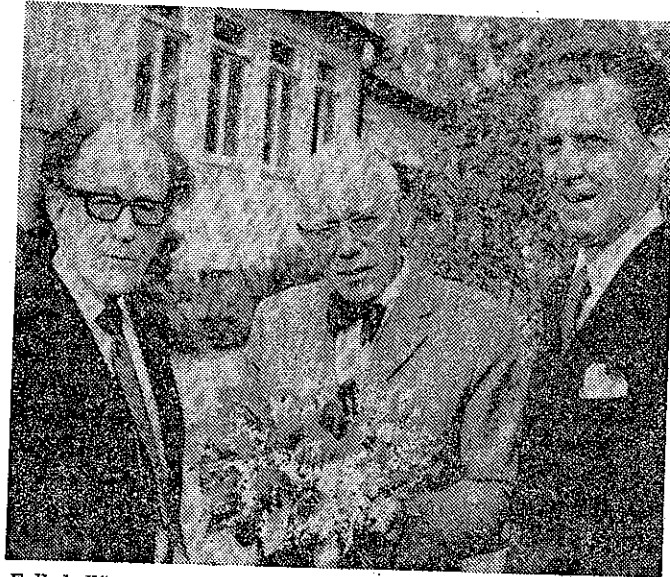
I Boxholms kommun var det noga räknat 705 elever som fick sommarlov på fredagen. För 85 niondeklassare i Stenbockskolan var det samtidigt den sista obligatoriska skoldagen, och lite vemodigt kändes det nog. Även för folkskollärare Sven Malmqvist i Asbo skola var det sista skoldagen. Efter inte mindre än 44 år som lärare, därav 41 i Asbo, avgick han och blev föremål för hyllningar från när och fjärran. Sven Malmqvist fick bli motta det Letterstedtska stipendiet av Sven Hultgårdh och Gunnar Wrangle från länskolnämnden i Linköping.

Det Letterstedtska stipendiet instiftades redan 1860 och har sedan dess årligen utdelats till "förtjänta folkskollärare i Linköpings stift". Sven Malmqvist var helt oförberedd på denna utmärkelse och Sven Hultgårdh höll även elever, lärare och föräldrar i ovisshet om sitt ärende i det längsta vid avslutningen i Asbo kyrka. Han berättade sagan om pojken Jacob, som föddes i Vallerstad för 200 år sedan, och lyckades bra i livet. Han blev generalkonsul och med tiden mycket rik. På sin ålders höst stiftade han en fond vars avkastning skulle gå till förtjänta folkskollärare i stiftet. Det var alltså Jacob Letterstedt det handlade om. Och Sven Malmqvist. Det förstod alla så småningom.

Han uppväktades även av skolstyrelsen, vars ordförande Mauritz Eklund överlämnade ett konstverk av Boxholmskonstnären Eskil Nordell. Vidare hyllades Sven Malmqvist av rektor Rune Johansson, kolleger, föräldrar och sist men inte minst de egna eleverna.

Sven Hultgårdh och Gunnar Wrangle deltog också i avslutningen i Asboskolan. Det var en gammaldags examen, där eleverna gav prov på sina kunskaper under korta lektioner. Mängder av föräldrar och andra anhöriga hade mött upp. För Stenbockskolans elever hölls avslutningen i Boxholms kyrka.

Med Boxholms ungdomsmusikkår i spetsen marscherade man till och från kyrkan. Där talade komminister Claes Klingberg. Musiklärare Bengt Holmertz ledde körsång. Mauritz Eklund diplomerade trafiktävlingens segrare Magnus Libert, klass 6 A samt klass 5 A, som uppvisat hundra procentig simkunighet. De 24 skolpoliserna fick

Folkskollärare Sven Malmqvist flankerad av Sven Hultgårdh och Gunnar Wrangle från länskolnämnden i Linköping

också diplom samt en penninggåva. I högstadiet fick Stefan Kristoffersson klass 8 C diplom för sin seger i trafiktävlingen. Agneta Johansson, också 8 C utsågs att representera skolan på ett premiäläger för idrottspojkar och -flickor. Mauritz Eklund delade ut avgångsbetygen till eleverna i årskurs 9. Efteråt bjöds all personal och årskurs 9 på kaffe på Parketten. Även i Mallexanders skola hölls en traditionell avslutning och där talade Ola Pettersson från skolstyrelsen.

Villa Vera — Pensionat Sommen Minnesbilder från gångna tider

Den som i våra dagar färdas genom Sommens samhälle på vägen eller järnvägen upptäcker lätt den stora vita byggnaden ute på udden vid sjön. Mången söker sig också dit vid högtidliga tillfällen för att fira någon födelsedag, ett bröllop eller annan festlighet.

Nu är stället känt som pensionat Sommen. Det gamla namnet är Villa Vera. Namnet finns sedan mitten av 1890-talet på en avskild lägenhet från Råckebo gård. Ägare var då snickerifabriken Ydriga, ett företag som grundats av friherre Max Hermelin, disponent U Steinholtz och kammarherre Henrik Rääf på Forsnäs. Tillverkningen på fabriken utgjordes till största delen av dörrar för inhemst och utländskt behov. Ydrigabolaget köpte i mars 1899 hela egendomen Råckebron av dåvarande ägaren direktör Axel Lander.

Dessförinnan bodde här ute en f d arrendator J A Gustafsson från Linderås med familj, vilket ger oss anledning förmoda att ett bostadshus fanns redan före Villa Vera, vilket också bekräftas av äldre sommenbor.

De som först bodde i den nyuppförda villan var korrespondenten K Fr Lundberg, disponent Axel Linge, kassör K G Eckerbom och disponent Ernst Steinholtz.

Den sistnämnde flyttade från Sommen 1911, och det året övertog friherre Max Hermelin chefskapet för Ydriga och flyttade med sin familj in i Villa Vera. Familjen kom att bo kvar här till år 1919.

Kulturkändisar

Max Hermelin hade sina rötter i dessa bygder som son till landskapsmålaren Olof Hermelin på

Pensionat Sommen nu i dag — en lika rogivande idyll som fordom!

Gripenberg, bror till "gamlebaron" Axel Hermelin.

Olof Hermelin inköpte Österby gård i Råby-Rekarne, och där föddes Max Hermelin år 1858. Han hade vidare sina svärföräldrar i Ydre-bygden, hans maka Märta var dotter till riksdags- och landstingsmannen Bengt Leonard Rääf, son till ydredrotten L F Rääf.

Konstnärliga, litterära och andliga intressen är släktdrag. Olof Hermelin, hans son Tryggve och Folke Edvardsson Hermelin var kända konstnärer. Joseph Hermelins mor, maka till Axel H, var dotter till missionsmannen Peter Fjellstedt, som då och då gästade sina släktingar där på Gripenberg.

Joseph H var känd som nykterhetsman. Han var ordförande i Östergötlands blåbandsdistrikt i

30 år och i Blåbandsförbundet i 20 år, flitigt anlitad som föreläsare särskilt i nykterhetsfrågor.

Sången och musiken odlades flitigt. Där om berättar bl a Joseph H i sin bok Släktsåger och minnen. Han bodde då på utgården Åby under ulfåsa, som hans far inköpt.

"Ibland kom min gode vän och kusin Max H på besök, och då visste vår musikalska hänryckning ej några gränser. Vi kunde musicera till kl fem på morgnarna, då vi efter en kort inspektion i ladugården gick att njuta en välbehövlig vila. Blev jag trött av att stå och sjunga timme efter timme, så åntrade jag helt enkelt upp på ackompagnatörens axlar, där jag satt utmärkt bekvämt och bra. Det kunde dröja ganska länge innan vännen Max till slut med ett djupt andetag skakade mig av sig".

Mitt första minne

Mitt första minne av Villa Vera sträcker sig tillbaka till småskoleåldern. Min far S Lantz, som var född i Borensberg och hade gått i målarlära i Linköping, flyttade med familjen från Normlösa till Sommen på våren 1903. När familjen Hermelin flyttat in i Villa Vera 1911, skickades jag en dag med ett skriftligt besked om målning till villan. Efter utträttat ärendes såg jag mig om utan att hitta någon dörr, som skulle leda ut till friheten igen.

— Kom ska jag visa vägen, sa baronen och öppnade en dörr i korridoren och släppte in mig i ett rum, där guvernanten just höll på med en lektion med sina elever. Hon visade mig sin välvilja och släppte mig ut, följd av baronens skålmiska leende.

Mandomsprovet
Sonen i huset, Bengt-Olof, star-

tade senare tillsammans med David Andersson, en äldre kamrat, en scoutkår där vi pojkar bl a fick lära oss att kasta lasso, slå knopar och tillverka en enkel sjukbår genom att sticka ett par stölar genom ärmarna på en rock. Det var mycket intressant att träffa Bengt-Olof igen efter de många åren. Han residerar sedan 1939 som ägare till Degla herrgård i Lommaryd. Vi blev mycket väl mottagna som gamla vänner, Uno Somme och jag och våra fruar Ebba och Brita. Framför oss på vägen där vi sitter vid kaffebordet, hänger en ståtlig oljemålning, ett landskap signerat Olof Hermelin. På vardera sidan om denna porträtt av konstnären och Max Hermelin, Bengt-Olof far och farfar.

Så kommer barndomsminnena från Sommen fram. Han var i tioårsåldern, när han med familjen kom flyttande från Österby i Sörmland. Sjön fångade honom helt och med sin segelkanot låg han ute i alla väder... Mandomsprovet bestod i att kunna simma från villan till Lindön och tillbaka igen!

Han påminner om hur hans far under första världskrigets kristid anlade ett elektricitetsverk vid bäcken nedanför Dammen, som försåg samhället med elljus. Det var en högtidlig stund, när det första ljuset tändes i Elimkapellet!

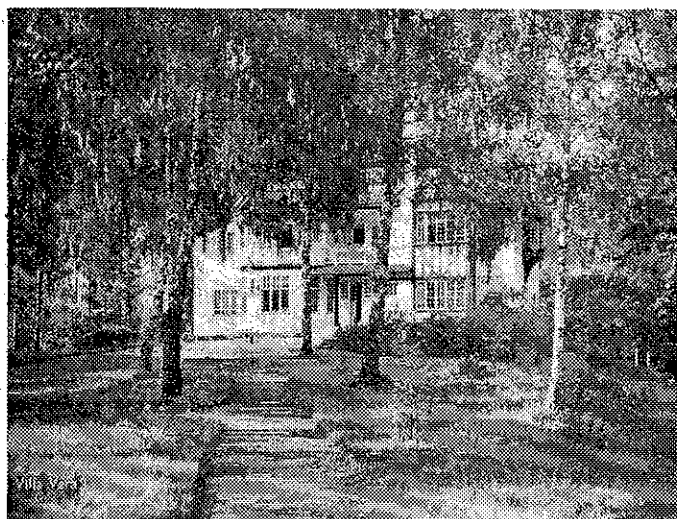
1919 flyttade familjen till Stockholm och följande år tog Bengt-Olof studenten vid Östra real. Han tog sjöofficersexamen, blev löjtnant vid flottan och kapten i flottans reserv.

Sedan familjen Max Hermelin flyttat, hyrde först landskaps- och porträttmålaren Folke Hermelin Villa Vera.

Dörrtillverkningen vid Ydriga-fabriken hade upphört och ett nytt bolag, Sommens lådfabrik, hade övertagit driften. I Villa Vera inreddes tre rum till kontor och i bostaden flyttade disponent Ivar Petersson in och efter honom under kortare eller längre tid Oscar Norman, disponent Karl Strömberg och ingenjör Dagvard Olander. Ombyggnader av villan har gjorts efter hand och särskilt av Nils Åhman, under hans tid som disponent på 1940-talet.

1960 övertog Tranås Guldlistfabrik fabriken. Vid samma tid blev Villa Vera pensionat.

Sven Lantz

Villa Vera — nuvarande Pensionat Sommen — som det såg ut på 1920-talet.

Hans livs intresse: Samhället Sommen

Fabrikör Nils Nilsson i Sommen är en framtidsman — som nu ser tillbaka på sitt livsverk.

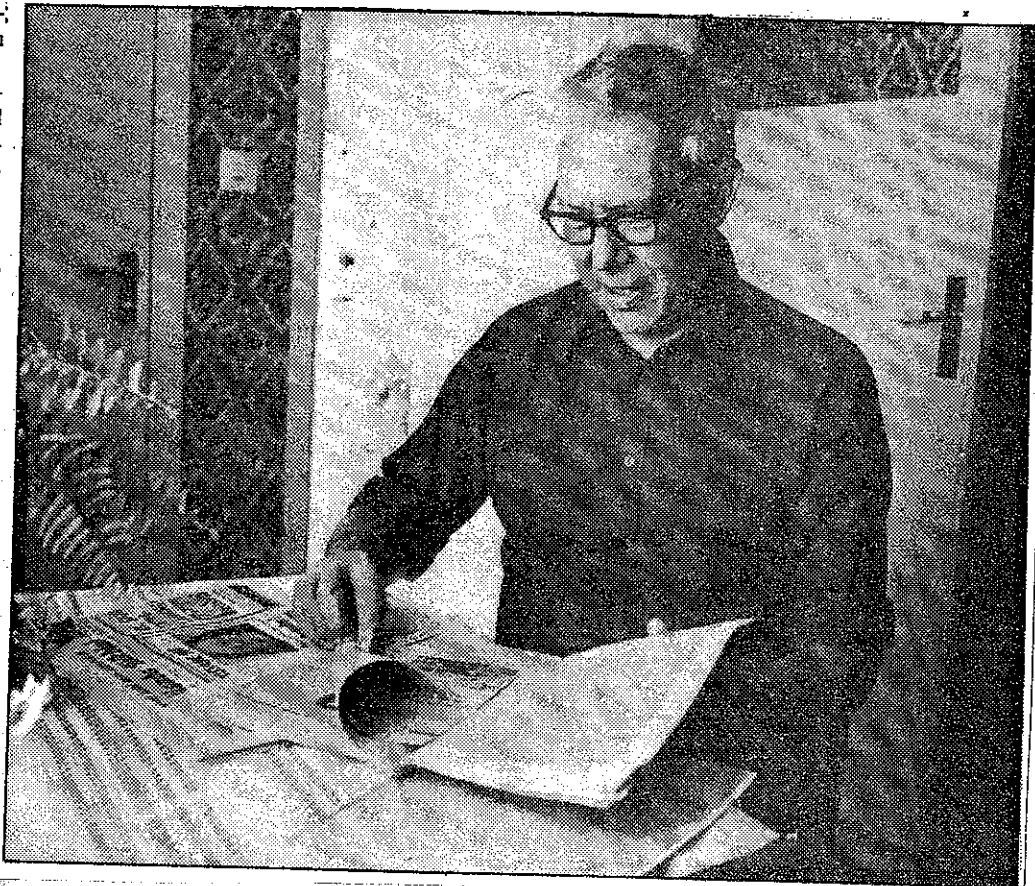
För honom har Sommens samhälle och dess utveckling alltid legat varmt om hjärtat och vid sidan av sitt arbete som företagsledare har han aktivt engagerat sig inom det föreningsliv som haft stimulerande av den samhälleliga utvecklingen på sitt program.

Han var med om att bilda både industri- och hantverksföreningen och kommunalföreningen. Och han ståtade med diplom från Riksdrottsförbundet för insatser till idrottens fromma. Men sitt livsverk — jo, det räknar han förstas AB Holavedstrå som, företaget han grundade mitt i krigsåren 1940 och som han nu överlätit i yngre händer.

I dag porträtterar vi industri- och föreningsmannen som började vid 14 år som lådfabriksarbetare.

SE SIDAN 5

BILDEN: Samhället Sommen och dess utveckling är något som alltid intresserat Nils Nilsson och åtskilliga är de tidningsklipp han har från gångna tider, då skeendet i Sommen speglats.

Ett verksamt och växlingsrikt liv kan han blicka tillbaka på, fabrikören Nils Nilsson i Sommen, som nu vid 70 års ålder överlämnat sin rörelse i yngre händer. Det var 1940 som han tillsammans med brodern Olle, köpman, och snickaren Johan Eriksson startade firman Holavedstrå, som nu övertagits av ingenjör Bernth Bevenby. Både Nisse och Johan hade tidigare jobbat på Sommens lådfabrik.

— Ja, jag började där redan vid fjorton års ålder, berättar Nisse. Det var vid den tiden enda industrin i samhället, men den gick i konkurs 1920. Jobbarna blev arbetslösa, sökte sig till andra håll. Jag stack till Skänninge, för några arbetstillfällen hemma fanns inte. Det ordnades s k nödhjälpsarbeten och det var då gatorna i Sommen kom till.

— Efter tre år kom gamle ägaren tillbaka, direktör Odqvist, en göteborgare, som med hjälp av insatser från både forna anställda och samhällsbor i övrigt kunde starta på nytt. Sedermera blev det verkligen uppsving för lådfabriken och när andra företag drabbades av lågkonjunkturen på 30-talet, hade man fullt upp här. År 1937 var 178 anställda! Och man tog folk både från Sommen och Boxholm. Det var en av landets största lådfabriker och hade avsevärd export.

Storpolitiken!

Det här med exporten har sin särskilda och storpolitiska historia.

— När Hitler kommit till makten i mitten av 30-talet, började England rusta. Ammunitionsfabrikerna krävde emballage och det blev lådfabriken i Sommen som fick orderna. Man tillverkade ammunitionslådor, kraftiga speciallådor, som levererades till fabriker-
na i London.

— År 1937, då Mussolini också kommit in i bilden, skickades jag till England för att förhandla om de fortsatta leveranserna och jag var på en ammunitionsfabrik i sex veckor, berättar Nils Nilsson, som stannade kvar på lådfabriken till 1940, då han som nämnts startade firma Holavedstrå.

Småindustrins framtid

— Det var kristid och jag trodde på småindustrins möjlighet i tider av avspärningar och restriktioner. Vi tre började i liten skala, hyrde lokaler av Oscar Norman, det gamla såghuset, s k Blindtarmen, där vi inredde fabriken.

Det är ingen överdrift att konstatera att samhället Sommens industriella utveckling i mångt och mycket hänger amman med tillgången till trä av högsta kvalitet. Holavedens skogar ger förstklassigt timmer och det har utnyttjats och utnyttjas livligt på hemmaplan. Holavedstrå ej undantaget!

Ty. T.

Torsdagen den 3 juli 1975

Nisse Nilsson i Sommen —

Nu har han dragit sig tillbaka, fabriksör Nils Nilsson i Sommen, som överlätit sitt livsverk, AB Holavedstrå i yngre händer och nu hinner njuta av sommarfriden i sin trädgård vid Kapellgatan.

framtidsmän
som ser tillbaka
på sitt livsverk

Ny fabrik — nya (hand-)tag!
År 1947 inleddes en ny era för AB Holavedstrå. Det var då man kunde flytta in i den nya fabriken, i sin utformning och utrustning ett mönster både ifråga om rationell drift och arbetsmiljö. Produktionen kunde ökas och breddas.

Från början gjorde man mest skaft och handtag. Det gällde yx- och hammarskaft, strykjärns-handtag (med tumgrepp efter tysk idé, som blev en succé sedan alla elfirmor i Sverige gått in för den typen av handtag på elstrykjärnen)

— Men vi gjorde också bordtennispadar, berättar Nils Nilsson, och etablerade snart kontakt — och kontrakt — med Stig Hjelmquist, något som bestått genom åren.

I goda händer!

Som så många andra företagsledare inför regim- och generationsskifte månade Nils Nilsson mycket för att rörelsen skulle hamna i goda händer, att driften vid fabriken skulle fortgå oförändrat och efter de intentioner som präglade den genom åren. I dag tror Nisse att AB Holavedstrå har en fin framtid. Ordergången är god. Försvarets fabriksverk hör till de stora avnämarna och tryggar tillverkningen för år framöver. Fabrikören kan lugnt lägga av och njuta sitt otium i hemmets hägn, huset vid Kapellgatan 4, ett av samhällets äldsta bostadshus, uppfört 1903.

Aktiv utvecklare!

Men det är inte bara som industriledare Nils Nilsson verkat. Han är också föreningsman och har varit ordförande i Sommens Industri- och hantverksförening i 30 år. Det vill säga från dess bildande 1945. Den föreningen har betytt mycket för utvecklingen i Sommen, inte bara när det gäller näringslivet i stort utan också exempelvis aktivt medverkat till bildandet av kommunalföreningen

och tillkomsten av idrottsplatsen. Nisse har för övrigt diplom från Riksidrottsförbundet för sina insatser när det gäller idrottens främjande.

Idrottsdiplom!

Han var också med om förverkligandet av fritidsområdet, när man köpte marken av Domänverket, och var verksam inom kommunalföreningens fritidsnämnd. Förresten var han med om att bilda kommunalföreningen också 1947!

— Ja, Sommens samhälle och dess utveckling har alltid legat mig varmt om hjärtat, och jag har gjort vad jag kunnat för att stimulera byggnationen, säger Nils Nilsson, som bland annat varit ordförande i Grytbäckens vägsamfällighet från dess start i slutet av 50-talet. Han är vidare med i Sommens vägförening men har inte engagerat sig kommunalt i Tranås, är dock ledamot av Säby kyrkofullmäktige, där han representerar Moderata Samlingspartiet.

Text/bild: Ewe Olsson

Grytbäcken – hembygdsgård

i miniatyr

Geten Pärla är Arvids ögonsten

Alvar och Maja Axelsson har två stora livsintressen – jordbruk och hembygd. De bor på Grytbäcken en liten gård på cirka 10 tunnland norr om Sommen. Där har de lyckats kombinera sina två stora livsintressen. 1972 tvingades Alvar överge sitt arbete som jordbrukare på heltid. Tiderna hade ändrats och det gick inte att försörja familjen på det som Grytbäcken gav i avkastning.

— Det var inte roligt att ta steget från mitt kära Grytbäcken till fabriken i Tranås, säger Alvar Axelsson, 59 år. Nog för att det kanske skulle gå att försörja sig på Grytbäcken om man levde primitivt men vi har ju barn och lite vill väl alla unna sig. Men trots att jag skaffade mig ett arbete så var det aldrig tal om att sluta med djuren och låta Grytbäcken växa igen som alla andra små torp får göra runt om i landet. Nej, i stället blev det en fritidssysselsättning.

Det arbete som Alvar och Maja lägger ned för att hålla traditionerna vid liv på Grytbäcken är enastående. Man har två kor, fyra hästar, en get och tre ungdjur. Geten heter Pärla och är framförallt Arvids särskilda ögonsten.

— Under alla år som vår släkt funnits på Grytbäcken har vi haft en get som hjälpt oss överleva, berättar Arvid. Nu skulle vi klara oss utan henne men eftersom hon varit till så stor nytta för oss vill jag att Pärla ska vara kvar. Och det ska hon vara så länge jag har Grytbäcken.

— Jag vill nämligen att vi ska försöka bevara lite av det gamla så att dagens och morgondagens ungdom kan få se hur det var förr. Tyvärr är det så att alla små ställen försvinner och det planteras i stället skog på åkrarna. Men jag undrar om detta inte är fel. En vacker dag är det dags att bryta upp de gamla åkerbitarna igen. Sanna mina ord.

Och efter en stunds rundvandring på Grytbäcken med Alvar Axelsson som ciceron har man fått en ordentlig tillbakablick på hur det var förr. Över allt står det små hus som vart och ett gömmer en hemlighet, ett minne från en svunnen tid.

Det finns bland annat en stor öppen ugn som Arvid byggt alldeles själv.

— Och där brukar jag baka då och då, säger hustrun Maja. Det blir mest tunnbröd, något som jag själv är van att äta från barndomen då jag kommer från Viksjö i Ångermanland.

Vattenkvarn

— Det var väl mycket för hennes skull som vi tog ned den gamla vattenkvarnen från Ångermanland, upplyser Arvid. Den har varit i bruk sedan mitten av 1800-talet och det är Majas morfars far som gjort den.

— Jag har byggt den så att det ska gå att ansluta el men samtidigt har jag möjlighet att behålla vatten som får bli en immitterad kraftkälla.

Oxar drog

Från Trehörna har Arvid hämtat ett gammaldags tröskverk som drogs av oxar.

— Man spände fast oxarna vid ett stort hjul på ladugårdsplanen och sedan fick de gå runt. Deras rörelser överfördes med stänger till själva verket som fanns inne i ladan.

Det finns också en lappkäta och en liten väderkvarn.

— Dessa byggde jag mest för att barnen skulle ha någonstans att leka. Men lappkätan har blivit getens tillflyktsplats och hon mäs-

te ju också ha någonstans att vara.

Ofta besök

Arvid och Maja får ofta besök av bilister som passerar på riksvägen alldeles bredvid Grytbäcken. Många tror att det är en hembygdsgård och stannar in för att se sig omkring.

— Och alla är välkomna, säger Arvid och Maja på en gång. För två år sedan hade vi ett 4H-läger här på gården. Det var ett 80-tal ungdomar som kom i olika perioder under sommaren och det var trevligt.

— Sedan är vi med i Pingstförsamlingen i Tranås och vi får genom deras förmedling ofta besök av personer från andra församlingar i landet, säger Arvid. Vi tycker det är roligt att det finns ett intresse för det gamla och förgångna.

Alla har ansvar

— Vi har alla ett ansvar inför detta och jag hoppas att vi här på Grytbäcken uppfyller vår del genom att så länge vi orkar och kan

försöka hålla gården vid liv.

Och snart blir det mer tid över för Arvid att gå omkring och pyssla på sin fädernegård.

— Nästa år fyller jag 60 år och då hoppas jag få pension och kan sedan ägna mig helt åt gården och djuren. Som det är nu blir det jobbigt för min hustru. Vi säljer nämligen inte något av det som kommer från djuren utan hon förvandlar all mjölk som korna och geten ger till smör eller ost.

Och sedan ska vi naturligtvis inte glömma de två barnen som fortfarande bor hemma hos mamma och pappa. Det är Marie 16 år och Ann-Louise 8 år. Marie har i sommar varit på kurs på Tenhults lantbruksskola och hjälper till med djuren och framför allt då hästarna.

Hon har samma intresse för jorden och djuren som sina föräldrar och kanske blir det hon som för traditionen vidare på Grytbäcken den dagen då Arvid och Maja inte orkar längre.

Kjell Åberg

Paret Axelsson framför Arvids stora ögonsten, geten Pärlan.

Elimkapellet i Sommen, som i nära 80 år varit församlingens andliga hem

Elimförsamlingen i Sommen 90 år

Elimförsamlingen i Sommen firar på lördag och söndag sin 90-åriga tillvaro med närvaro av bl a några av de pastorer och evangelister som tjänat församlingen under de senaste åren.

Den 31 juli 1885 bildades den första baptistförsamlingen i Sommen. Från början hade den endast sex medlemmar. Men före församlingsbildandet skedde ett baptistiskt dop, en handling som

på den tiden ansågs oriktig och de agerande stämplades som villolärare. För att undvika folksamling och störande handlingar valde man därför att tidigt söndagen den 27 juli vandra ned till sjön Sommens strand för att i Sommens bölja utföra dopet. De sex som blev de första baptisterna var A J Nilsson och hans maka Matilda, K E Karlsson och hans maka Emelia samt Karl Joel Karlsson och hans hustru Johanna Matilda. Dopförrättare var predikanten J A Hagman från Rinna. När dessa sedan vände och skulle gå i land fann de att stranden var kantad av en folkmassa som okvädade och t o m avfytrade gevärssalvor.

Vid församlingsbildandet utsågs K E Karlsson till föreståndare, en post som han innehade i tre år. Namnet på den nya församlingen bestämdes till "Sommens troende och döpta församling" en beteckning som man innehade tills man elva år senare kunde inviga sin egen församlingslokal, som då kallades Elim.

Under de första åren utfördes predikotjänsten av predikanter från grannorterna Tranås, Boxholm och Rinna. Den första avlidna pastorn var C A Berner och han hade denna tjänst på deltid. Samma blev förhållandet för hans efterträdare C V Hugo. Församlingens förste heltidsanställda pastor blev K E Wellén som tillträdde sin tjänst 1916 och var kvar till 1923. Även hans efterträdare Anders Eriksson stannade i tjänsten i sju år. Efter honom har sedan flera pastorer tjänat i treårsperioder nämligen Einar Linden, Harry Högberg, Erik Nyman, Allan Sköldö, och Johan Sandberg, Gösta Sandström tjänade församlingen i sex år och Johannes Bergenham i fem. Församlingens senaste pastor Erik Olsson tjänade från 1968 och till början på 1975.

I augusti år 1896 kunde församlingen inviga sitt nybyggda kapell som tillsammans med orgeln kostade 4 575 kr. År 1917 gjordes en tillbyggnad och 1953 renoverades och moderniserades fastigheten och man inredde samtidigt en pastorsbostad på andra våningsplanet.

Församlingens söndagsskoleverksamhet daterar sig nästan lika långt tillbaka i tiden som församlingsbildandet — redan vid det första församlingensmötet i januari 1886 utsågs (församlingens föreståndaren) K E Karlsson också till söndagsskolföreståndare och man finner att vid den tiden var ett 15-tal elever inskrivna. 1896 bildades en ungdomsförening och 1897 en syförening. Den systerförening som än i dag är i full verksamhet bildades år 1901.

Under de gångna 90 åren har närmare 500 personer haft medlemsskap i församlingen.

SVEN HILDOR

I går kom dråpslaget på 20 HOTAS "Det finns ju så bra mössfabriken i Sommen AV AVSKED social försäkringar"

I går fick hela arbetsstyrkan vid Sommens Mössfabrik AB i Sommen uppsägningsvarsel från företagsledningen. Detta med anledning av AB Oscar Wigéns i Tranås övertagande av fabriken.

Överlåtelsen har skett helt över de anställdas, fackföreningens och kommunens huvuden. I dag är de båda kommunalråden i Tranås mycket upprörda över hur informationen sköts från säljarens sida.

— Jag läste i tidningen att Wigéns skulle ta över, berättar kommunalrådet Henry Josefsson. Det är märkligt att kommunen inte har blivit kontaktad. Länsarbetsnämnden själv ringde upp oss och berättade hur det låg till.

Endast 15 av mössfabrikens sammanlagt 36 anställda kommer att erbjudas fortsatt arbete i framtiden. Ett 20-tal arbetare hotas således av avsked.

Huvuddelen av arbetsstyrkan är kvinnor, ett 10-tal över 50 år. Dessa får mycket svårt att skaffa nytt arbete i trakten.

Överlåtelsen skall vara helt genomförd före april månads utgång 1976, heter det i en presskommuniké som skickades ut till tidningarna från Wigéns på måndagen.

Vidare står det "att så många som möjligt av arbetstagarna ska beredas fortsatt anställning hos de nya intressenterna".

— Givetvis är vi glada att företaget stannar inom kommunen, men vi har inte fått någon som helst information om överlåtelsen. Först i torsdags tog länsarbetsnämnden på eget initiativ kontakt med oss, och jag förstär oron bland de anställda på mössfabriken, säger Erik O Gustavsson. De är överlag äldre medarbetare, som varit med om att bygga upp företaget, och de är fast rotade i Sommen med egna hem i samhället.

Stora problem

— De som eventuellt blir friställda genom den här transaktionen kommer vi därför att få stora problem med att skaffa arbetsytor. Och det är en synnerligen knapphändig information de fått från företagsledningens sida.

— Det har talats om strukturgaranti i sammanhanget, men det är ju inte fråga om några statliga pengar, som ska ge stöd åt arbetslösa. De anställda borde fått veta mera om den situation som uppstår genom överlåtelsen av fabriken, slutar hr Gustavsson.

Oroligt länge

— Det har varit oroligt här en längre tid, säger fru Elvy Tamsaar, kontaktman för Beklädnadsarbetareförbundet, avdelning 5, vid mössfabriken. Vi har varit hotade av nedläggning eller försäljning, och av två onda ting, är kanske Wigéns övertagande det bästa.

— Vi trodde att alla skulle få gå, men kan några av oss beredas

fortsatt arbete, är det bättre än ingenting alls.

De anställda fick information om överlåtelsen i fredags. I går fick samtliga uppsägningsvarsel.

— Vi har inte diskuterat det så mycket, men visst finns det opinion EMOT det här. Inte ser framtiden något vidare ljus ut för oss, säger fru Tamsaar, en av fabriken 25 kvinnliga anställda.

Vill inte yttra sig

Tidningen tog kontakt med mössfabrikens disponent och chef Axel Baard för att få en kommentar och klarare besked om uppsägningsvarsel.

— Vi kan inte yttra oss om det här än. Jag ska inte säga mer än vad som står i pressmeddelandet, svarar disponent Baard. Jag kommer att driva företaget till den 15 april, ser vi inte mer.

Axel Baard kunde inte lämna något tillfredsställande svar på frågan om uppsägningsvarsel. Och i pressmeddelandet var uppsägningsvarsel inte ens omnämnt!

Detsamma svarade man på Oscar Wigéns i Tranås. Verkställande direktören, Gösta Ståhl, befinner sig för närvarande i USA, och disponent William Arvidsons enda kommentar var följande:

— Vi kommer inte att kunna överta alla de anställda, men några fler uppgifter kan vi inte lämna för närvarande.

Skapar irritation

Tidningen försökte på måndagseftermiddagen få tillstånd att besöka Mössfabriken i Sommen för att prata med de berörda anställda. Detta var dock mycket svårt, då Axel Baard först skulle höra med Arbetsgivareföreningen, om han var tvungen att släppa in tidningen.

— De anställda har fått så mycket information, sade Axel Baard. Det skapar bara irritation

om ni kommer och pratar med dem också. Det är ju 7 mån kvar, och på den tiden kan mycket hända.

Men det måste vara mycket ovisst för arbetarna att inte veta om de får vara kvar eller ej?

— Ovisst och ovisst, det finns så bra socialförsäkringar, tänk på

min situation, jag vet inte heller om jag får vara kvar. Jag gör minnsann inte det här med glädje.

FOTNOT: Länsarbetsnämnden kontaktade Tranås kommun, och den 2 september, ordnade K A Hansson från nämndens kontor ett sammanträffande med repre-

sentanter för företagsledningen vid mössfabriken, Tranås kommun, länsarbetsnämnden, och de anställda. Genom ett missförstånd kom det dock aldrig några anställda.

— Det blir problem för de äldre att få nya arbeten, säger Hansson. Nu när uppsägningsvarsel har

gått ut, har vi bildat en samvärdsgrupp, för att utreda möjligheterna att ge de uppsägningsvarslade jobb.

Diskussionerna inom gruppen börjar i dag.

Nina Gregoriusson

På strövtåg i hembygden

(Viken och Vikön)

De gamla boningshusen i Viken, motivet är taget från en tavla av Stig Ekström. Huset rakt fram revs 1939. Huset i v är bebott.

Från Sommens samhälle till Östgötagränsen är det inte längre än att man kan gå dit på en kvart. Strax innanför gränsen ligger det två ställen, på vänster sida Sandliden och till höger invid järnvägsspåret Viken. Stig Ekström har valt att bosätta sig i den lilla, gamla stugan på gården, där trivs han nog bäst, konstnärligt lagd som han är. Viken är hans barndomshem, här har han växt upp och hade inte långt till skolan i Hester.

Han är 55 år och är ensam i huset, sköter själv alla inköp i affären och lagar själv sin mat. Stig har tidigare arbetat vid Uno Sommes såg i Sommen, men anser sig ha råd och lägenhet till att ta sig ett par sabbatsår, som han säger. På det sättet får han också tid till att lite mer ägna sig åt sina konstnärliga intressen. Med penna, pensel och färger är Stig Ekström rätt väl förtrogen, men just nu tycks hans intresse mest vara inriktat på trä, han svarvar i sin verkstad utsökt fina golvljusstakar och mycket annat som leker honom i hågen.

Gamla handlingar

Ur sina gömmor plockar Stig också fram en del äldre handlingar, som talar om människor som levat här på gården och i närheten under gångna tider. Vi måste be att få granska dessa handlingar lite närmare, och Stig är vänlig och tillmötesgående och så får dessa gulnade blad berätta om tider som farit.

I april månad 1853 inköptes skatteterpet Viken av Nils Jakob Carlsson, Sverklistorp i Åsbo socken för en summa av 2 010 kr. Säljare var brukspatron C P af Eurén, Boxholm. Sverklistorp har tidigare förekommit i dessa skildringar. Det var här som Johan Peter Persson på sin tid bodde innan han som torpare flyttade till Bergslund vid sjön Sommen år 1860. Viken hade tillhört Boxholms säteri och brukare på gården hade tidigare varit J P Hagman, som emellertid flyttat till Boxholm.

En gammal vik

Det var inte någon större egendom, som N J Carlsson blev ägare av, allt som allt ca 9 hektar åker, äng, mossmark och hage. I väster och norr gränsade gården till Grytbäcken och gamla vägen vid Sandliden, i öster till Hester och i söder ner till sjön Sommen. Området ner till sjön är en 400 m lång rätt smal remsa kärrmark, som vittnar om att det en gång i tiden varit en inskjutande vik. På sidan om

maden går en körväg från gården ner till stranden. Där ligger nu ett par sommarstugor. Och utanför stranden, ett 75-tal meter, förenad med land genom en stenlagd väg och en kort träbro ligger Vikön.

Ett par oxar

Ett bouppteckningsprotokoll från 1902 berättar att det på Vikens gård fanns av kreatur ett par oxar, en ko och en gris. Det var efter N J Carlssons maka Gustavas död i november samma år. Av de båda döttrarna Gertrud och Klara hade den senare ingått äktenskap med sågarbetaren Oskar Ekström, mer känd som befälhavare och maskinist på ångbåten Sommen. Detta äktenskap blev kort, hustrun avled efter de båda barnens födelse, Evert och Hildur 1905. I ett senare äktenskap med Augusta Johansson från Madstugan föddes Stig och hans syskon.

1907 sålde N J Carlsson sitt hemman till mågen Oskar Ekström, men bodde kvar på gården till sin död 1918.

Häradsrättens dom

Ute på Vikön ser det just nu ut att vara öde och tomt. Det är två boningshus på ön, ett gammalt och ett av nyare typ. I det senare bodde tills förra året Sten Nilsson, som vid sin

död var 86 år gammal. Vikön är en klippö på omkr. 58 Mar. 1951 friköpte Sten Nilsson Vikön från Viken för en summa av 2 000 kr. enligt den från 1918 tillämpade lagen, ensittarlagen, "egnahems-besittarlagen" om rätt i vissa fall för innehavare att under nyttjanderätt inlösa upplåtet område.

Det hade då länge varit en omtvistad fråga om Vikön verkligen hörde till gården Viken eller ej. 1921 kom häradsrättens utslag därom, att så verkligen var fallet.

Länsgränsen följer här en liten bäck, som kommer från väster och rinner ut i kärret vid Viken. Där går den sedan mot söder och gör en krök förbi Vikön. Ginge den rakt ut i sjön skulle den skära av en liten remsa av ön som då skulle höra till Grytbäcken i Småland. En gammal karta "visar en ytterst obetydlig del av ön såsom belägen inom Jönköpings län, att den praktiska betydelsen av äganderätt till en så smal jordremsa är ingen".

Vi tackar Stig Ekström för de uppgifter om bygden, som vi fått taga del av, och på en gångstig över en äng är vi snart inne på Grytbäckens ägor och förbi den nu nerlagda Rasslefalls såg, går vägen hem till Sommens samhälle igen.

Sven Lantz

Detta är Vikön, sedd från Rasslefall och Smålandssidan.

VINTERBESÖK

Det var en nyårsafton för några år sedan — en av de vintrar som bjöd på rikligt med snö. Blåviks kyrka omgiven av snötyngda träd var vackert upplyst, de fladdrande ljusen i valvbågsfönstren gav ett vackert sken. Det var inte många som kom till nyårsbönen denna dag; snön hade gjort de mindre vägarna i det närmaste oframkomliga. Med hjälp av kvassten vid kyrkporten borstade vi av

I BLÅVIK

den värsta snön och gick in i kyrkans värme. Det blev en vacker högtid och minnesvärd nyårsafton i den lilla kyrkan i Östergötlands utkant.

Blåviks kyrkbys historia är i stort sett identisk med kyrkans. Den 3 november 1860 skrev kyrkoherden i Ekeby och Rinna, Anton Anders Aurelius, ett långt brev till Karl XV med en anhållan om att få bilda ett "eget kyrksamhälle och på det ätt ändamålet — verksam och omfattande själavård — måtte vinnas". Och han fortsätter:

"Omnämnda af fältkamreraren S J Bergman och hans Fru doneerade Kyrkoplan utgöres af ett högländt, stenfritt fält vid Somens strand och här serdeles vacker belägenhet. Öster- och söderut resas sig på något avstånd jettelika skogbeväxta höjder, mot norr är utsträckt en mellan omvexlande barr och löfskog hvaribland menniskoboningar och sädesfält framskjymta, halfmilsdjupt inträngande vik som utgjuter Svartån, åt vester utbreder sig bortom den vilda Thorsudden en stor fjerd, ytterst begränsad av landsvägen till Eksjö och Hälaveden. Att här få uppfördt ett Guds hus, om än i den anspråklösaaste skepnad, att här kring sjö och land förnimma klockljuden, manande till gemensam andakt, är hos innevarnarna i denna till det mesta af obygd omgifna trakt en varm önskan, den de hoppas icke måtte blifva vägrad av den för folkets väl ömmande Landsfadren."

Kyrkolag

Det var motigt för Blåviksborna innan kyrkbygget i Blåvik blev en realitet. Låt oss gå tillbaka till 1859 då några för det kyrkliga arbetet intresserade samlades hos Johannes Svensson på Tingkullanäs. Där var förutom värden Carl Andersson, Kopparhult, Anders Pettersson, Hårdaholmen, och Carl Gustavsson, Eklabo, som vid detta tillfälle bildade ett kyrkolag. Kyrkoherde Aurelius hade tidigare lovat hålla den första gudstjänsten på Blåviks gård och även att han och komminister Jon

Theodor Julin i fortsättningen skulle förrätta gudstjänster i bygden. Nu kom kyrkolaget överens om att skjutsa prästerna till platsen för gudstjänsterna och vidare lovade man att hålla prästens häst med foder.

Först 1862 fick Blåviksborna svar på sin skrivelse av år 1860. Det blev kungligt avslag på deras begäran, men Blåviksborna gav sig inte så lätt utan gjorde en förnyad framställning, och fick 1866 ja från kungen. Därmed bildades en skapellförsamling — Blåviks församling inom Ekeby pastorat.

Donationer

Det var en liten fattig församling som kom till; men nu liksom vid många andra tillfällen i Blåviks historia framträder fältkamreraren Sven Johan Bergman, mestadels kallad S J Bergman, en välsituerad man, generös till sin läggning och intresserad av det kyrkliga livet. Han var vad man på den tiden kallade jorddrott. Han ägde många gårdar i trakterna och inom det stora Ekebypastoratet där "avståndet från kyrkoherdebostället till det mest aflägsna hemmet utgör nästan tre mil". Och han var en allmänt aktad man i bygden.

Utän S J Bergman hade Blåviks kyrka och församling aldrig blivit verklighet. Före sin död 1868 doneerade han mark till kyrka och kyrkogård. Han skänkte 5 000 kr till kyrkbygget och hemmanet Kopparhult till prästgård. Och inte nog med det, han skänkte också 3 000 kr till en fond vars avkastning skulle gå till kapellpredikanten som tillägg i lönen.

14 000 kr. kostnadsberäknades den nya kyrkan till. Det lägsta anbudet kom från byggmästare Gustaf Adolf Engstrand vid Boxholms Bruk som i sitt anbud stannade vid 5 440 kr. Och till detta kan då läggas alla gåvor från församlingsborna såsom timmer, plank och järn samt dagsverken. 1870 laade man grunden till kyrkan, 1872 stod den färdig exteriört och året därpå var den klar att invigas. Kyekorummets var 80 fot långt, 40 fot brett och 20 fot högt.

För en årslön av 250 kr anställdes 1877 en vikarierande predikant. Vid samma tid hade kyrkvaktaren fyra kappar råg per helt hemman, ett yste och en kollekt årligen, och kyrkosångledaren hade 1,50 kr för "hvarje helgdag han tjänstgör". S J Bergman hade även ihågkommit sin kyrka med en klocka — förmodligen hade den en gång hängt på Liljeholmens gård som han också ägde. Den klocka som sedan 1884 ringer till högtid i Blåvik skänktes av Boxholms AB.

Sex familjer

Blåvik var en gång egen kommun, församling och socken. Idag är där bara kyrkby. Till i början av 1950-talet, då man gick upp i Södra Gösträng, hade man kommunal beslutanderätt. Men många vindar har blåst sedan dess, och Södra Gösträngs kommun gick i början av 1970-talet upp i Boxholms kommun. Sockenbenämningarna har ju också numera rationaliserats bort i vårt samhälle, och vad det kyrkliga beträffar hör Blåvik idag till Ekeby kyrkliga samfällighet med säte i Boxholm.

En gång i tiden hade Blåvik cirka 500 invånare. Idag har kyrkbyn sex åretruntboende familjer; i Blåviks gård, Kopparhult och gamla kyrkskolan. Blåvik är numera en typisk sommarby med många hundra sommarboende familjer längs den vackra sjön Sommen. Blåviks kyrkby hör nog vad naturen beträffar till de vackraste delarna kring sjön, med lövängarna, de höga bergen som ger omväxling i naturen och den djupa skogen alldeles inpå knutarna. Allt detta ger människorna här den ro och trivsel som avståndet till större centra med deras stress innebär. Belysande är den skylt som står vid Blåviks kyrka: "Här slutar allmän väg".

Dagens kyrkvaktare i Blåvik är en mångsidig man. Förutom att han ser till kyrkan och sköter kyrkogården är han skolskjutschaufför och förmedlar försäljning av sommarbornas hus när sådant är aktuellt. Han driver också specialaffär, säljer konst och mycket annat.

Sommarkyrka

Det kyrkliga livet i Blåvik kännetecknas av en aktiv verksamhet som på senare tid samlats under begreppet Sommarkyrkan. Den lilla men naggande goda syföreningen ser till att det kyrkliga umgänget hålls vid liv året runt och ordnar också en gång om året

auktion i Helgebo missionshus, till vilken strömmar sommarboende och andra som är intresserade att köpa och stödja föreningen. Flera tusen kronor omsätts på detta vis i kyrkliga textilier m m.

Från Blåvik har man en härförande utsikt över sjön Sömmen. Vid klart väder ser man långt ner mot sjön, mot Tingkullanäs och mot Dräget. Åt andra sidan långt mot Hovetorp, Tranås och Romanö, där en gång konstnärsmiljön Knut Ekwall sommartid samlades från olika delar av världen. "Barnen skall ha en fläck på jorden som är deras egen", sade Knut Ekwall, och hans önskan gick i uppfyllelse. En av de hemvändande är en numera internationellt känd silversmed som nästan varje sommar kommer till Romanö

Kyrkogården

Blåviks kyrkogård har flera gravstenar med konstnärlig utsmyckning, främst då professor Knut Ekwalls grav där han jämte hustrun Theresia vilar. På deras gravsten, som hämtades på Romanö, återges i relief deras ansikten. Konsertmästare Olof Knut Ekwall som under ett halvt sekel var den drivande kraften i Tranås musikliv vilar också där tillsammans med sin maka under en gravsten smydd med tre violiner.

De som vistades på Romanös under den tid det var sanatorium där hade långt till sin kyrka som låg i Säby, varför de gärna räknade Blåviks kyrka som sin. På sommaren rodde de över sjön till kyrkan och på vintern gick de på isen. Författarinnan Harriet Löwenhjelm, 1887-1918, — en av de många sanatoriepatienterna — har i en av sina böcker berättat om hur man besökte Blåviks kyrka för att fira gudstjänst. Och flera av sanatorieästerna förälskade sig i bygden och vilar nu på Blåviks sjöomflutna kyrkogård.

Vackert beläget i kyrkbyn är också det gamla ålderdomshemmet som en gång i tiden som mest hade 15 gäster. Det är numera privatägt men var ämnat att bli säte för Blåviks ungdomsby.

Liljeholmen

Fortsätter man byvägen en bit kommer man fram till Liljeholmen, en gård med anor från 1200-talet, och numera förklarad som byggnadsminnesmärke. Den hette först Ringshult och ägaren till säteriet var sjörövare på sjön Sömmen.

Liljeholmen är ett gott exempel på den karolinska byggnadsstilen. Någon gång efter 1701 tillkom de måningar i Liljeholmens gård som närmast har gett upphov till byggnadsminnesförklaringen.

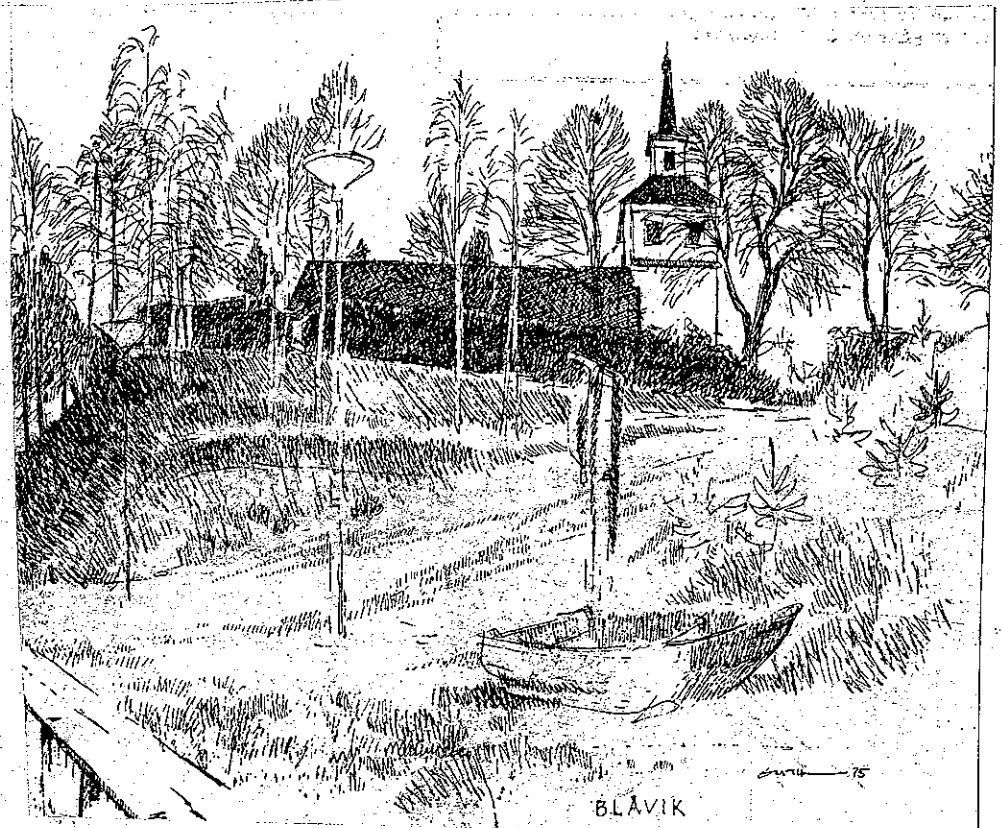
Mästaren är okänd, men ett närbesläktat måleri finns i bl a Barkmanska gården i Linköping. På som så många andra platser finns det en romantisk historia kring

målingarna; en vandrande målargesäll förälskade sig i en av gårdens många pigor, blev kvar en tid och i väntan på sin käreasta målade väggar och tak fulla med

naivistiska alster som vi i dag tycker är helt fantastiska.

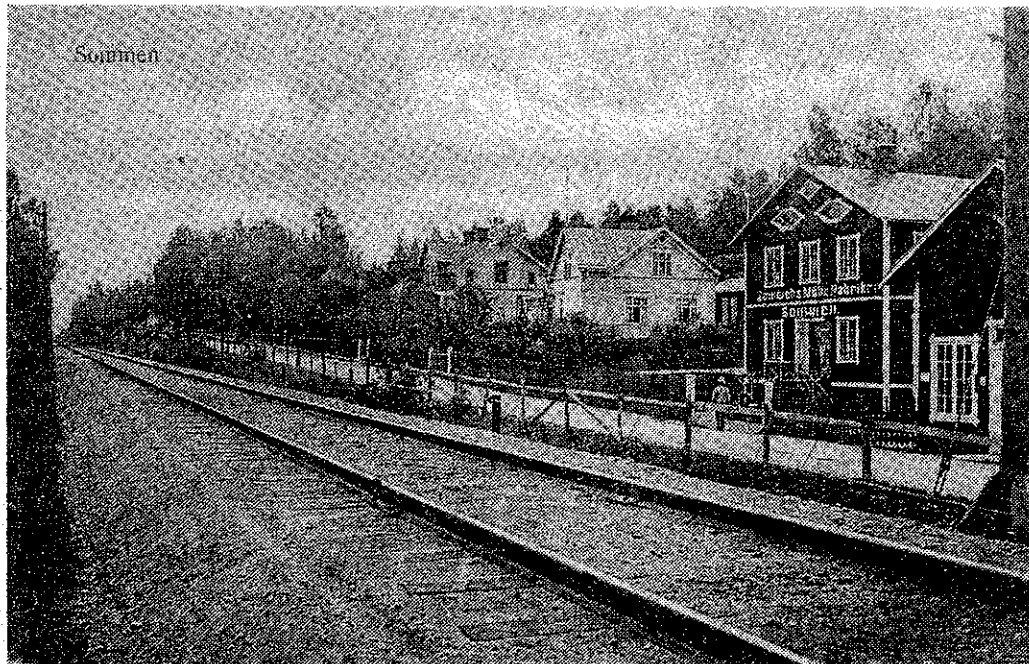
Och snart kallar klockan i Blåviks kyrka än en gång sina hybor till jul- och nyårshögtider ...

*Text: Irving Lindholm
Teckningar: Lars Guth*

Strövtåg i hembygden

EN SLÄKTHISTORIA av Sven Lantz

Det är järnvägen som skiljer Villaängen och Sommens samhälle åt.

Villaängen i Sommen är en rätt avskild del av samhället. Från början var det soldaten Drill i Göransberg, som fick disponera området under sin livstid till sin död 1859. Så kom järnvägen på 1870-talet och sommargästerna. Dr Ahman, Alviken, Krouthéns, Björkbacken, Brandt, Sunnyhill, österrikaren Benezeder, Du Lac, apotekare Liedbergius, Hjalmarso, med familjer.

Den tiden är förbi, några nya ställen har kommit till, och alla, utom Hjalmarso, är bebodda året om. Närmaste granne till Hjalmarso är nu Bertil Malm med familj, och han är montör till yrket.

I en bottenvåning med öppen och fri utsikt mot öster över sjön Sommen och östgötalandet träffar vi Bertil Malms mor, fru Anna Malm.

Vid vårt besök tar Anna Malm en dag fram ett gammalt gulnat brev, som hon låter oss ta del av, och tack vare att det en gång gjorts en fotostatkopiering av brevet, går det att tyda den nöta och blekta skriften.

Den lyder i något avkortad form:

Till livgrenadjärhustrun dygdädra Lovisa Karolina Snygg, Bjerboryd, Askeryd Socken, Major Stjärnas post på Edshult.

Omt älskade maka samt barn, Guds frid vare med eder och mig. Jag får i korthet teckna några rader och låta dig veta hur jag mår... Även får jag berätta, att resan till Långholmen gick så bra och vi hade så vackert väder och fick våra saker så bra i land. Även får jag berätta, att vi har ett gott befäl och god proviant ännu. Vårt arbete är att följa tjuvarna på järnvägsarbete, utom en dag i veckan då jag kommer på vakt.

Vårt arbete är inte styvt,

men så tråkigt, ty dagarna är så långa och varma, ty vi skall vara ute på arbete med fångarna klockan halv fem på morgonen och får hålla i till klockan sju på aftonen.

Jag får även berätta att vi ser Stockholm för varje stund vi är ute, och det är en betydlig stad att se...

Nu åstundar jag så mycket att få ett glädjebrev från dig, min hilda maka och barn att ni har hälsan och det står bra till hemma. Då får jag en stor glädje och huggad i mitt bröst, ty jag tänker på dig och lilla Christin flera gånger om dagen må du tro.

Brevet är daterat den 1 juni 1859. Nr 93 G A Snygg, livgrenadjär vid kungl livgrenadjärreg, Ydre komp.

— Brevet från min morfar till mormor Lovisa, säger Anna Malm. Att Gustav Adolf kunde skriva så bra och stava alldeles felfritt, måste väl ha berott på den utbildning han fått vid regementet.

Han var född i Önnarp, och där hade han sina föräldrar. Mormor var från ett ställe som hette Värnamo, som lydde under gården Drums-torp. Det var när Gustav Adolf blev antagen som knekt och fick ett torp under Edshult i Askeryd, som han erhöll namnet Snygg, och det är väl möjligt att han gjorde skäl för namnet.

Efter vad jag hört berättas, skulle morfar ha avlidit redan samma år som han skrev det här brevet efter en hastigt påkommen sjukdom. Det var sedan han kommit hem från sin tjänstgöring på Långholmen. Christina, min mor, som omnämnes i brevet, var född i början av år 1859, och hade ängst minne av sin far. Namnet dog också ut med honom.

□ **Träffade Karl Johan**
Mormor gifte emellertid senare om sig och fick nam-

net Lindahl. Min mor, Christina, växte upp och kom ut och tog plats på gårdar i bygden. Även här i Säby socken hade hon plats på flera ställen, bl a i Drums-torp. Här blev hon snart bekant med drängen Karl Johan Johansson, och den bekantskapen ledde till att de förenade sina öden genom äktenskap. Efter att ha bott på flera ställen, bl a i Ljung i Östergötland, hamnade familjen slutligen i Bäckasticket här i Säby.

□ **Körde Bellman**

Vi var sex barn i familjen, Josef, som vi känner som "Josef i Skärpan", Ernst, Hjalmar, Elsa, Anna och Vendla. Josef och Ernst är borta sedan flera år tillbaka och bror Hjalmar, nyss fyllda 87 år, är på långvården i Tranås. Så finns det barn och barnbarn förstås, själv har jag tre pojkar, Robert, f d järnvägstjänsteman, Sommen, Bertil, som jag bor hos här, och Ingemar, som bor i Mjölby.

Syster Vendla är också bosatt i Mjölby, gift med Emil Tudén, som på sin tid var kusk och körde hästen Bellman på många turer när Bröderna Lantz hade affär här i Sommen och fru Anna Lantz tillsammans med systern Hedda Hentzell hade hand om järnvägshotellet.

□ **Sångbegåvade**

I januari månad 1926 dog min make Otto Malm och i februari samma år gick mor, Christina, f Snygg bort.

Religiositet och skrivkunighet har varit utmärkande för denna livskraftiga smålandssläkt. Poesi och sångbegåvning är släktdrag, som går igen bland flera av de för övrigt idogt arbetande släktingarna till den unge knekten från Bjerboryd i Askeryd, Gustav Adolf Snygg.